

Вступ

«Освітній міст» — це філософія партнерства, де дитячий садок, школа і родина стають єдиною опорою для зростання дитини. Період переходу до початкової школи — це не просто зміна статусу з «дошкільняти» на «учня», це крок у світ нових обов'язків, динамічного ритму вищих очікувань та соціальних викликів. Те, наскільки впевнено дитина зробить ці кроки, залежить від міцності мосту, який зводимо ми, дорослі.

Цей посібник створений для педагогів та психологів, які супроводжують дітей старшого дошкільного віку та учнів 1-2 класів НУШ. Головна ідея збірки — змістити фокус із суто академічної підготовки на **психологічну зрілість та емоційний ресурс**.

Програма базується на семи стратегічних «опорах»:

- 1. Психологічна готовність:** бачення дитини як цілісної особистості.
- 2. Поведінкове керівництво:** створення безпечних «дорожніх знаків» у родинному просторі.
- 3. Емоційний інтелект:** налаштування «Wi-Fi спокою» та розуміння сигналів мозку.
- 4. Формувальне оцінювання:** підтримка зусиль дитини замість гонитви за балами.
- 5. Індивідуалізація:** виявлення унікальних стилів навчання.
- 6. Діяльнісний підхід:** радість відкриття через гру, інтерактивні технології.
- 7. Сімейні традиції:** створення «невидимої броні» через щоденні теплі моменти підтримки.

Ми запрошуємо вас до спільного будівництва цього мосту. Пам'ятайте: коли батьки спокійні та обізнані, дитина — захищена.

Хай цей посібник стане вашим надійним інструментом у створенні простору, де кожна дитина відчуває: «Мене люблять, у мене вірять, я зможу!».

1. Від цікавості до компетентності: як дитина вчиться через власну дію

Розробник: *Ольга Банах*

*«Скажи мені — і я забуду,
покажи мені — і я запам'ятаю,
дай мені зробити — і я зрозумію».*
Конфуцій

Батьки старших дошкільників часто бояться, що «дитина тільки грається і нічого не вчить. Батьки часто звикли до моделі: «Дитина сидить за партою — вона вчиться. Дитина бігає з квестом — вона розважається». Цей тренінг створений, щоб пояснити цінність дитинства, гри та діяльнісного підходу у садочку та школі. Пояснити батькам, що навчання — це не сидіння за партою, а активне дослідження світу, показати цінність помилок та власного досвіду дитини.

Очікувані результати тренінгу:

- розкрити цінність гри для дітей у період переходу з садочка до школи;
- ознайомити з поняттям «діяльнісний підхід» та «право на помилку»;
- ознайомити з пірамідою навчання та ефективністю різних видів діяльності;
- надихнути батьків на розпізнавання «зони найближчого розвитку» та формування компетентностей у дітей.

Діяльність-знайомство «Моя улюблена іграшка»

Ведучий: перш ніж ми почнемо розбирати серйозні терміни, давайте повернемося у дитинство. Назвіть своє ім'я та чий ви батько або чия мати, а також іграшку (або предмет), з яким ви могли гратися годинами. Чому саме він? Чого він вас навчив?

Підсумок: хтось навчився будувати (конструктор), хтось — домовлятися (ляльки), а хтось — вигравати й програвати (настільні ігри).

Гра — це перша школа життя, де помилки не коштують дорого.

Діяльність «Моя дитяча цікавість»

Обговорення: пригадайте себе в дитинстві. Що у дитинстві вам забороняли розбирати/досліджувати, але ви все одно це зробили? Чого ви тоді навчилися?

Висновок: знання, здобуті через «не можна» та власну дію, запам'ятовуються на все життя.

Діяльність «Мозковий штурм: гра і навчання»

Поділіть аркуш фліпчарта навпіл. Зліва напишіть: «**Навчання — це...**», справа: «**Гра — це...**».

Попросіть батьків дати асоціації. (Зазвичай для навчання пишуть: *книжки, парти, зусилля, дисципліна*. Для гри: *забава, шум, відпочинок, веселоці*). Записуйте усі думки учасників.

Підсумок: сьогодні ми побачимо, як ці дві колонки об'єднуються в одну. І там, і там ми пробуємо, помиляємось, концентруємось, аналізуємо, радіємо результату. Механізм роботи мозку в грі та в навчанні — ідентичний. Коли дитина каже «Я граюся», її мозок каже «Я досліджую світ і вчуся».

Вправа-симуляція «Руки в кишенях»

Оберіть двох добровольців. Один має навчити іншого зав'язувати складний вузол (або складати орігамі), але тільки використовуючи слова, тримаючи свої руки за спиною. Другий учасник має слухати й намагатися зробити.

Обговорення. Питання до того, хто вчив: «Наскільки важко було не втрутитися і не зробити самому?».

Питання до того, хто вчився: «Чи зрозуміли ви процес без дії? Чи легко було навчитися? Що ви відчували?». (*Роздратування, безсилля*).

Підсумок: так відчувається дитина, якій просто «читають лекції», не даючи спробувати самій. А тепер подивіться, — існує модель, яка називається «**Конус досвіду**» Едгара Дейла, видатного американського педагога.

Якщо ми просто **читаємо** дитині — вона запам'ятає лише **10%**.

Якщо ми **говоримо** (лекція) — **20%**.

Але коли дитина **робить це сама** (як ви зараз намагалися із вузлом) або **навчає іншого** — вона засвоює до **90%** матеріалу!

Саме тому в Новій українській школі діти не просто сидять за партами, а рухаються, досліджують і маніпулюють предметами. Це не розваги — це найвищий рівень навчання. У дитини в 6-7 років провідною діяльністю все ще залишається гра, але вона стає навчальною, — дидактичною. Гра в цьому віці — це безпечний тренажер. Якщо ми заберемо гру і залишимо тільки парту, ми вимкнемо двигун, який штовхає дитину до знань — її природну цікавість.

Діяльнісний підхід — це коли вчитель та батьки не лише «говорять як», а «дають спробувати». Це коли знання перетворюються на активні дії — на дієву силу.

Робота в групах: розвиває вміння домовлятися, розподіляти ролі та чути іншого. Це школа емпатії, де дитина вчиться, що спільний результат залежить від внеску кожного.

Проектна діяльність: вчить бачити ціле за деталями. Створюючи свій проєкт, дитина вчиться планувати, шукати ресурси та доводити справу до кінця. Це розвиває відповідальність та системне мислення.

Квести та ігри-дослідження: розвивають логіку та азарт пізнання. У квесті знання — це не сухий текст, а «ключ», який допомагає розгадати таємницю та рухатися далі. Це формує впевненість: «Я можу знайти вихід із будь-якої ситуації».

LEGO-конструювання: це «тренажер» для мозку та дрібної моторики. Через цеглинки дитина матеріалізує свої ідеї. Це розвиває просторову уяву, розуміння математичних понять (частина, ціле, об'єм) та вчить не боятися помилок: якщо конструкція впала, її завжди можна побудувати ще кращою. Конструктор — це найкращий приклад того, що помилка (руйнація вежі) — це лише етап будівництва, а не катастрофа. LEGO — це не просто забавка, це база для геометрії та логіки. А ще, коли працюють пальці з дрібними деталями — активізуються мовленнєві центри мозку.

Саме через такі інструменти знання перестають бути «мертвим вантажем» і стають частиною особистості. Так народжується справжня Компетентність.

Компетентність = Знання + Вміння + Ставлення. Це не просто «знати, як садити квітку», а «взяти лопату, посадити і нести відповідальність за полив. Знання перетворюються на «дієву силу».

Для батьків можна додати простий приклад:

Знання: дитина знає, що переходити дорогу треба на зелене світло.

Вміння: дитина вміє подивитися наліво і направо.

Ставлення: дитина розуміє, чому це важливо для безпеки, і робить це без нагадування.

Показуючи на зображення «Конуса досвіду», акцентуйте увагу батьків на тому, що «Дія» (основа піраміди) дає найстійкіший результат. Це пояснює, чому дитина, яка «грається» з конструктором, насправді може вивчати фізику та геометрію ефективніше, ніж той, хто зубрить правила.

Дорогі батьки, коли дитина запитує «як це працює?», не давайте готову відповідь. Скажіть: «Давай перевіримо разом!». Це і є перехід від 20% до 90% успіху.

Природна цікавість — двигун навчання. Дитина народжується дослідником. Її запитання «чому?» та бажання все розібрати — це не неслухняність, а робота мозку. Мозок дитини найкраще будує нейронні зв'язки, коли працюють руки. Коли дитина сама складає конструктор, навіть якщо неправильно, вона вчиться в рази швидше, ніж коли дивиться відео про те, як це робить хтось інший.

Від «дай я зроблю» до «спробуй сам». Головне завдання батьків — не дати готову відповідь, а створити умови, де дитина знайде її сама. Це і є перехід від простої цікавості до компетентності, — вміння застосувати знання.

Міні-лекція «Де народжується успіх? Зона найближчого розвитку»

Ведучий: ми з'ясували, що дитина вчиться через дію. Але виникає питання: Коли саме мені треба допомагати, а коли — відійти вбік? Відповідь дає поняття **Зони найближчого розвитку (ЗНР)**.

Уявіть, що ваша дитина вчиться кататися на велосипеді:

1. Зона актуального розвитку: дитина впевнено їде на триколісному самокаті. Це вона вже вміє сама. Тут навчання немає, лише повторення.
2. Зона найближчого розвитку: ви садите дитину на двоколісний велосипед. Ви тримаєте за сидло, підстраховуєте, підбадьорюєте. Саме тут відбувається справжній розвиток! Дитина робить те, що поки не може сама, але може з вашою підтримкою.
3. Зона тривоги (дискомфорту): ви садите дитину на професійний гірський байк і штовхаєте з гори. Дитина не може впоратися навіть із допомогою. Наслідок — страх і відмова вчитися далі.

Висновок: постійно шукайте те, що дитина може зробити майже сама. Зона найближчого розвитку — це те, що дитина сьогодні робить із вашою допомогою, а завтра зможе сама. Ваша допомога має бути не «замість неї», а «разом із нею».

Вправа «Перетворення плями»

Порада: якщо час обмежений, оберіть одну з цих вправ: Вправа «Перетворення плями» або «Майстерня помилок».

Роздайте кожному аркуш паперу, на якому посередині стоїть велика чорна пляма.

Ведучий: уявіть, що це помилка в зошиті. Багато хто хоче її вирвати або закреслити. Але спробуйте за 1 хвилину перетворити цю пляму на частину картини. Домалюйте щось, щоб пляма стала пташкою, хмаринкою, котом чи квіткою.

Обговорення: чи важко було почати малювати поверх «помилки»? Як змінилося ваше ставлення до плями, коли вона стала частиною малюнка?

Підсумок: якщо дитина боїться помилитися в грі, вона ніколи не виявить ініціативу в житті. Помилка — це не фініш, а лише привід змінити траєкторію. Якщо ми сваримо за бруд у зошиті, дитина вчиться **боятися пробувати**. Помилка — це не провал, а дані. У формувальному підході ми вчимо дітей і батьків, що помилка — це просто сигнал: «спробуй інший шлях». Коли дитина помиляється, — замість «ти зробив неправильно» підтримайте — «цікаво, а що буде, якщо спробувати інакше?». Змінюймо ставлення до помилок із «катастрофи» на «можливість».

або «Майстерня помилок» (робота в групах)

Ведучий дає 2-3 кейси (опис конкретної ситуації) у кожную групу. Учасники обговорюють, як правильно у цій ситуації пояснити дитині («Реакція-рух» — яка формує компетентність) та обирають доповідача, який представить результати обговорення.

Ведучий зачитує перший кейс і озвучує «Реакцію-стоп» (яка вбиває цікавість).

Наприклад:

ситуація 1. Дитина намагалася сама налити чай і залила весь стіл.

«Реакція-стоп»: «Ну от, знову натворив справ!

Відійди, я сама витру, нічого тобі не можна довірити».

Кожен доповідач озвучує **«Реакцію-рух»**. Наприклад: **«Реакція-рух»:**

«Ой, дивись, калюжа! Як думаєш, чому вода потекла повз чашку? Тримай ганчірку, давай разом приберемо. Як наступного разу триматимеш чайник?».

ситуація 2. Дитина розібрала нову ручку на запчастини й не може зібрати назад. Приклади реакції: **«Реакція-стоп»:** «Ти все псуєш! Більше не отримаєш нових речей». **«Реакція-рух»:** «Ого, справжній інженер! Бачу тут пружинку і стрижень. Давай подивимось, яка деталь має бути першою, щоб механізм запрацював».

Трансформація помилки — ця вправа допоможе батькам на практиці відчутти різницю між «контролем» та «підтримкою» дії.

ситуація 3. Дитина малювала фарбами й випадково заляпала свої світлі штани (або нові шпалери).

«Реакція-стоп»: «Ну що ж ти за дитина така неакуратна! Тільки вдягнули чисте — і вже пляма. Тепер ходи брудним, я це відіпрати не зможу!».

«Реакція-рух»: «Ого, яка яскрава пляма вийшла! Справжнє сучасне мистецтво. Але штани шкода — давай спробуємо відтерти, поки фарба свіжа. Як гадаєш, милом чи порошком краще виводити? Наступного разу давай одягати фартух перед малюванням, добре?».

Обговорення: як ви думаєте, що відчуває дитина в першому випадку (Стоп), а що — в другому (Рух). Наприклад: у випадку «Стоп» — фокус на провині та безпорадності, страх проявляти творчість через ризик зіпсувати речі. У випадку «Рух» — дитина вчиться виправляти наслідки своїх дій і бачить практичне рішення на майбутнє.

Активність «Діяльнісний підхід з рідними»

Як зробити дім навчальним майданчиком? Батьки часто думають, що для цього потрібні дорогі набори для навчання. Та насправді це простіше — не просто прочитати про рослини, а посадити цибулину в горщик. Не просто розв'язати задачу про яблука, а реально розділити їх між членами родини.

Завдання «Лабораторія маленького дослідника»

Роздайте кожному з батьків насінинки чорнобривців та малюв в маленькому паперовому конвертику з написом: «Посади мене разом із дитиною».

Ведучий: отже, розпочнемо від цікавості до вмінь та досвіду. Вдома розкажіть дитині, що це насінинки квітів-символів України і якщо вони у вас вдома виростуть, то ці саджанці дитина пересадить у квітник садочка. Посадіть разом, — нехай дитина виконує посильну роботу: набирає землю у горщик, робить ямку, загортає, поливає. Дитина задаватиме запитання і ви задавайте. Наприклад, «Цікаво, що з нею станеться через три дні?», «Ми посадили 8 насінин, чи усі вже п'ють водичку?», «Як ти думаєш, що допомагає насінинці прокинутися?». Станьте разом дослідниками.

Дітям цікаво долучатись до хатньої роботи. І важливо, щоб батьки були не контролерами, а «співавторами» досліджень дитини. Так навичка «зав'язування шнурків» перетворюється на компетентність «самозарадності».

Запропонуйте батькам список простих дій, які вони можуть делегувати дитині вже сьогодні, щоб розвивати її дієвість. Батьки обирають одну-дві дії, які раніше не дозволяли дітям і записують на стікерах, які саме навички (самостійність, мова, логіка, емпатія тощо) розвиватимуться у дитини під час виконання запропонованих вправ.

- Дозволити дитині допомагати на кухні (математика: через зважування борошна відміряти 3 склянки крупи).
- Дозволити самостійно обирати одяг в садок/школу (розвиток відповідальності за вибір).
- Самостійно полити квіти та завести графік поливу (відповідальність та планування).
- Спільне створення «карти дослідника» під час прогулянки в парку.
- У магазині можна запропонувати знайти на полиці найдешевший або найважчий товар (аналітика).
- Розрахуватися на касі в магазині за яблуко та сік (знання таблиці додавання до 10).
- Самостійно обрати одяг для прогулянки, дивлячись у вікно (знання про пори року та погоду).
- Спільне приготування вечері за «рецептом-квестом».
- Планування вихідного дня як сімейного проекту.
- Дослідження природи під час прогулянки (збирання «колекції доказів осені») тощо.

Порада ведучому: підготуйте і роздайте учасникам вже готові надруковані стікери-підказки з навичками (наприклад: *логіка, відповідальність, моторика, емпатія, планування*). Батькам буде легше маркувати обрані дії, спираючись на вказані поняття.

Вправа на підсумок «Золоте правило дії»

Учасники записують на паперових літачках обрану дію, яку вони дозволять дитині зробити самостійно вже сьогодні ввечері (наприклад, самій розрізати яблуко або зібрати рюкзак) і мають їх почепити удома на видноті — як символи злету.

Зворотній зв'язок «Що ви взяли у свою долоню»

Учасники визначають, що їм було сьогодні корисним, загинаючи пальці на правій руці. Коли усі пальці уже загнули (сформували 5 корисностей), утворюється кулачок. Підіймають кулачок з словами «Я за навчання у дії!».

Завершальне слово: пам'ятайте, ваша дитина — не порожня посудина, яку треба наповнити, а вогонь, який треба розпалити. А розпалюється він лише через власну дію.

ЗМІСТ

Вступ.....	3
1. Від цікавості до компетентності: як дитина вчиться через власну дію.....	4
2. Від оцінювання результату до підтримки зусиль: мистецтво формуального оцінювання.....	11
3. Кожна дитина — унікальна: як виявити стиль навчання та допомогти навчатися із задоволенням.....	17
4. Емоційний інтелект сім'ї: як зберегти спокій під час шкільних викликів.....	32
5. Сімейні традиції: створення «невидимої броні» через щоденні теплі моменти підтримки.	42
6. Поведінкове керівництво: мистецтво позитивного дисциплінування і мотивування	48
7. Готовність дитини до школи — основа успішного освітнього процесу ..	54
Список використаних джерел.....	62